

15873

L. L. H. H. H. H.

U. S. G. S. in L. S. G. S.

321.9
d-50

321.9
d-50

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՄՈՂՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

№ 12

№ 12

Պրոլետարներ բոլոր երկրների, միացե՛ք!

ՎԻԼԵԼՄ ԼԻԲԿՆԵԽՏ

ՍԱՐԴԵՐՆ ՈՒ ԶԱՆՋԵՐԸ

Թարգմ. Ե.



ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

անի Կոմունիստական կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեի.

ՄՈՍԿՎԱ—1919.

15073

3269

02 MAY 2013

15 JAN 2013

300

1314-41

26 SEP 2006

ՍԱՐԴԵՐՆ ՈՒ ՃԱՆՃԵՐԸ

Գերմանական Սոցիալ-դեմոկրատիայի հռչակաւոր առաջնորդի այս յօդաւորը բոլոր երկրների բանւորական խմբաւորումների մօտ մեծ համակրութիւն է գտել:

Այս դրբոյկը Ռուսաստանում էլ հրատարակելու փորձեր եղել են, բայց ամեն անգամ ցարական կառավարութեան արգելքին են հանդիպել:

Այժմ Վիլհելմ Լիբկնեխտի այս յօդաւորը բանւորների լայն խաւերում տարածել տալու համար՝ հնարաւորութիւն կայ:

Ձեզնից՝ ամեն մէկն անշուշտ տեսած կլինի այդ կտոր փորով, երկաթ, մածուցիկ թաթիկներով թաւոտ միջատին:

Մութ անկիւններում, արևի լոյսից հեռու՝ մեկուսացած, նա հիւսում է իր աւազակային բոյնը: Անդգոյշ ճանճն անխուսափելիորէն գալիս այնտեղ և նոյնպիսի անխուսափելիութեամբ էլ կորստի մատնւում:

Նայեցէք ինչպէս անշարժ, առէք բոլորովին անհաղորդակից և անհետաքրքիր դէպի իր շրջապատը, այդ աւազակները մութ անկիւնից ուշի ուշով հետևում և օպատում են մօտեցող որսին:

Յիշեցէք, ինչպիսի դիւային ճարպիկութեամբ ու արագութեամբ է հիւսում նա իր մահաբեր ոստայնը, որը պիտի նախ թող ու անօգնական ճանճին իր մէջ ներս քաշի՝ ու լեռոյ էլ փաթաթի:

Ձղևելի կենդանին անդադար կերպով կատարելագոր-
տում է իր ցանցերը: Ահա նա իրար ետևից պատրաստում է
ծռաչին, երկրորդ, երրորդ և չորրորդ թելերը: Ահա նա
ձգում է ըստ երկայնութեան ու լայնութեան թելերն ու
իրար հետ կապում: Եւ այդ բոլորն անում է նա միմիայն
մի նպատակով, որպէսզի դո՛ւր չնայած իր դործ դրած
յուսակտուր և անհաւատալի ջանքերին՝ չկարողանայ պատ-
ռոտել այդ ցանցերն ու աղատել:

Ցանցն արդէն պատրաստ է: Ծուղակն այնպիսի նենգա-
միտ ու խորամանկ կերպով է լարւած՝ որ նրանից խոյս թա-
լը համարեալ թէ անկարելի է:

Այդ միջոցին, Սարգը իր բնում թաք կեցած՝ համբերու-
թեամբ կսպասի այնքան՝ մինչև որ քողցից հալածակոն միա-
միտ ճանճը որեւիցէ սնունդ գտնելու համար կմօտենայ ցան-
ցին:

Դժբախտը կիրակուր որոնելու համար մի տեղից միւսն
է թռչում և թնայածսելի կերպով ընկնում է խորամանկու-
թեամբ լարւած թակարդի մէջ ու խճճւում... Նրա թափօրն
արդէն նախորոշւած է...

Սարգն իր դարանից աչալուրջ դիտում է: Նա բոպէս-
պէս այնտեղից դուրս է պրճնում: Դժբախտ դո՛ւր վրայ
արիւնդուշտ հայեացքներ դցելով, նա դեռ հեռւից կեռում
է իր թաթիկներն և առանց շտապելու, շրջաններ ունելով՝
մօտենում նրան:

Եւ ինչո՞ւ շտապել...

Ձղևելի կենդանին առաջուց սիւսի, որ այդ ցանցի մէջ
ընկնողին փրկութիւն չկար:

Սարգը, իր լայն բաց արած աչքերը լածառ կերպով
չոելով դժբախտ դո՛ւր վրայ, դանդաղ ու առանց աղմուկի,
նենգամիտ կերպով հիւսւած մի շարք թելերի միջով թա-
փնցում է դէպի նրան:

Ճանճն այդ հայեացքից սկսում է դողդողալ և օար-

ստի՛ր աղբեցութեան տակ քարացում է զգում: Նա անուշիկ
վտանդ է տեսնում իր առջին, ամեն կերպ ուղղում է փրկելի,
բայց ուժերն իրան դաւանանում են և դործ դրած բոլոր
ջանքերը, իզուր կորչում: Խեղճ և թույլ ճանճը բոպէս առ
բոպէ, աւելի ևս է խճճւում ճարտար կերպով հիւսւած
ցանցերում: Թելերի և հանգույցների նորանոր շարքերը հետդ-
հետէ աւելի են պրկում ճանճին... Իսկ այլանդակ և բազմօ-
տանի աւաղակը հա՛ մօտենում է:

Մի բոպէ էլ՝ և ահա ուժից ընկած, շնչահեղձ զոհն ամ-
բողջապէս արիւնարբուի արամադրութեան տակն է: Գարշելի
հրէշը լայն բաց արած իր մածուցիկ թաթերով ընդգրկում
ու խեղդում է անպաշտպան ճանճին:

Ճանճը դեռ հողին չի աւանդել... զարդելի հրէշն սկսում
է ջղաձգարար քաշազ մարմնի նիւթերը ծծել... Բայց ինչո՞ւ
ամբողջ արիւնը մի անգամից ծծի... պէտք է որ հաճույքը
երկարատեւ լինի: Եւ վաղրադ կենդանին, արեան ծարաւը մի
քիչ լազեցնելով թողնում է զոհին, թողնում է՝ որպէսզի մի
որոշ ժամանակամիջոցից լետոյ՝ էլի վերադառնայ կիսակինդան
դիակին:

Ցանջանքը երկար է տևում. նա շատ անգամներ է
վերսկսում, և վերջանում է միայն այն ժամանակ՝ երբ որ
դժբախտ զոհի մէջ ոչ մի կաթիլ արիւն այլևս չի մնում:

Արիւնթում վամպիրը նրան բոլորովին ուժաթափ է անում,
նրա ամբողջ արիւնը խմում է և նրան պինդ կերպով պա-
հում է այնքան ժամանակ՝ որքան որ, դեռ հնարաւորութիւն
կայ դիակից դուրս քաշելու թէկուզ մի մասնիկ...

Ճանճը մեռնում է...

Սարգը վերցնում նրան իր ոստանանկից դուրս է
չալտում որպէս ոչ մի բանի պիտանի չեղող ծղօտի կտոր:
Գամին էլ իրա հերթին թաքնում տանում է նրան: Եւ ամեն
ինչ վերջանում է...

Սարգը կատարելապէս բաւարարւած ու կուշա՝ վերա-

դառնում է իր ապաստարանը: Վերադառնում է դոհ, դոհ իր ճարպիկութիւնից, իր գիւտից, ամբողջ աշխարհից, գոյութիւն ունեցող պետութեան ձևից, կարգերից, որոնց շնորհիւ դործունեայ մարդիկ գեռ ևս կարող են իրանց սեփական հոգիների համար մի քիչ էլ ապրել...

Ճանճը, որի վերջին կաթիլ արիւնը քամեցին, որին առանց որևէ ցաւի ու խղճահարութեան օղնչացնում են, որի արիւնով սնւում են, գիւղի և քաղաքի պրոլետարներ, այդ դու՛ր էք:

Ստրկացած ժողովուրդ, այդ դու ևս:

Բրանաչան մշակնէ՛ր, այդ դուք էք, դործարանային բանւորներ, այդ դուք էք, երկչոտ, դողդողացող մատաղ աղջիկներ և ճնշւած կանայք, այդ դուք էք, բոլոր դուք ու մենք ենք՝ որ չենք համարձակւում մեզ համար իրաւունքներ պահանջել:

Ճանճը, այդ դուք էք, չար միլիտարիզմի անմեղ զոհեր:

Մի խօսքով, այդ դուք էք բոլոր շահագործւածներ ու զկւածներ, որ երբ համոզւում են, եթէ այլևս ձեր մարմնից ու մկաններից արիւն ծծելու հնարաւորութիւն չկայ՝ հանգիստ սրտով դուրս են շարժւում ձեզ:

Ամբողջ երկրի տիրա ու արտադրողական ուժ բանւորներ, այդ ճանճը դուք էք:

Ձեզ միմիայն մի իրաւունք է արւած, այն է, դարշահոտ շնաբներում, անտրտունչ, լուռ, կատարեալ անյայտութեան մէջ խղճալի կերպով մեռնելու իրաւունք, ասէք ի շնորհակալութիւն այն բանի՝ որ դուք, և միմիայն դուք կերակրեցիք ձեզ իսկ հարստահարող տէրերին, զգւելի և դարչերի Սարդերին, ձեր սեփական արիւնով, ձեր քրտինքով, ձեր անվերջ աշխատանքով ու ձեր կեանքով կերակրեցիք ու աշակցութիւն ցոյց տւիք նրանց զօրեղացմանը:

Սարդերը, դոքա ամեն զոյնի ու ամեն աստիճանի պարոնները, աղնականները, կապիտալիստները, հողատերերը,

ները, խաբեբաները, թալանչիներն ու հաղկատակներն են:

Սարդերը, դոքա քմահաճոյքներ են, սրոնցից բոլոր աշխատաւոր գիւղացիներն ու բանւորները աղիողորմ կերպով հարաջում են:

Սարդերը, դոքա հարուստ և անւանի կոչւած մարդկանց ստեղծած օրէնքներն են, օրէնքներ՝ որոնցից տանջւում են բանւորները, գիւղացիները և առասպառակ բոլոր մարդիկ:

Սարդերը, դոքա այն բռնակալներն են՝ որոնք որ ստրկացնում են մեզ:

Սարդերը, դոքա այն բոլոր մարդիկ են, որոնք որ ի հաշիւ ժողովրդի են ապրում, որոնք որ հէնց այդ ժողովրդին ոտքերով կոխ են տալիս, ծաղրելով նրա տառապոնքներն ու ստրկութեան կապոնքներից ազատազրւելու համար դործ դրած բոլոր ապարդիւն ջանքերը:

Ճանճը, դա չքաւոր բանւորն է, որն անհրաժեշտօրէն ստիպւած է կապիտալիստների հնարած ամենախիստ օրէնքներից ենթարկւել, և նա ստիպւած է այդ անելու միմիայն այն պատճառով՝ որ խեղճ է և զրկւած է ապրուստի միջոցներից:

Սարդը, դա մեծ դործարանատէրն է, որն իր ամեն մի բանւորից օրական 5—6 բուբլի փող է աշխատում, իսկ փոխարէնը նրանց 12 ժամայ տաժանակիր աշխատանքից չէտոյ տալիս է 80 կոպէկից սկսած ամենաշատը 1 ռ. 10 կոպէկ քողցալարձ:

Ճանճը, դա հանքափոր բանւորն է, որն իր կեանքը փչացնում է ստորերկրեայ խեղդող գազերով լի հանքերում, ալմազից հարստութիւն է դուրս քաշում, բայց դժբախտաբար իրաւունք չունի նրանցից օգտւելու:

Սարդերը, դոքա աքիւնաբերող բնկերութիւնների բաժնետէրերն են, որոնք չեն բաւականանում իրանց բաժնեթղթերի գների կրկնակի և եռապատիկ բարձրացնումով, այլ մշտապէս ցանկանում են կիտել և որքան կարելի է շատ

շահ ստանալ, անխեղճ կերպով թալանելով ուժից ընկած բանւորներին:

Իսկ եթէ այդ բանւորները երբեք է համարձակւել աշխատավարձի չաւելում պահանջել, թէկուզ մի քանի կողմէն՝ սարդեր խկոյն «խռովարարներին» հանգստացնելու համար զօրքեր կկանչեն:

Ճանճը, դա այն խիստ դժբախտ մանուկն է, որն ամենամատաղ հասակից ծառնւած է լինում արհեստանոցի, գործարանի և կամ հայրենի յարկի տակ ծանր և հիւժող աշխատանքի, և նա գատապարտւած է դրան բռնի կերպով, որպէսզի կարողանայ իր ընտանիքին աղատել մշտական քաղցից տառաջացող անխուսափելի մահից:

Սարդերը, դժբախտ այն խեղճ ծնողները չեն, որոնք անելանելի դուրթիւնից դուրս գալու համար սախաւած են գոհել նոյնիսկ իրանց երեխաներին:

Սարդերը դժբախտ ալիտալիզմի ստեղծած ժամանակակից զգւելի կարգերն են, ժամանակակից անսիրտ պայմանները, որոնք հարկադրում են բանւորներին վերաբերել իրանց երեխաների հետ այդ կերպ, հակառակ այն բնածին սիրոյ զգացմունքին՝ որ նոքա տաժում են դէպի իրանց երեխաները:

Ճանճը, դա ժողովրդի ծնունդն է, որ ցանկանում է իր բաժին հացը պատուով ձեռք բերել, բայց հարկադրւած է, գործարանատիրոջ, վերատեսչի և ուրիշների անառակ ցանկութիւններին բաւարարութիւն տալ, իսկ այդ լրբերը նրան մշտապէս օդատգործելուց չետոյ, երբ որ նա չլիանում է, խաչտառակութիւնից խուսափելու համար, նրան գործարանից դուրս են շարտում:

Սարդը, դա չահել ու դժուծ հաքուստն է, որն անցկենալիս զայլթակեցնում է մաքուր աշխատաւոր կանանց, քաշում է նրանց դէպի անառակ կենսքը և ծի առանձին պատիւ հաշւում իրա համար, ըստ կարելւոյն շատ անպատ-

ուլթեան ենթարկելն այդ անպաշտպան կարիքաւոր կանանց:

Ճանճը, այդ դու ևս խաղաղ հողագործ դիւղացի, այդ դու ևս՝ որ ճակատիդ քրտինքով մշակում ևս աղնւականի հողը, հաց ևս ցանում, որի հունձքը քեզ չի պատկանում, պտուղներ ևս հաօցնում, որոնց ագահ ու թնկուշտ կալածատէրն է տիրանում:

Սարդերը, դժբախտ կալածատէրերն ու մեծ հողատէրերն են, որոնք ստիպում են իրանցից հողը կապալով վերցնողներին, կէս մասերով վարձողներին, մշակներին և օրավարձով աշխատողներին աշխատել մինչև ուժերի քամւելը. դժբախտ մարդիկն են, որոնք ամեն տարի, աշխատաւորների ուժերից վերգործի փոխարէն բարձրացնում են հողավարձը և իջեցնում աշխատավարձը, որպէսզի ճոխութեան մէջ խեղդւեն, յաւիտենական հանդիստ վայելեն և ուրիշի աչքերին էլ փռչի փչեն:

Ճանճերը, դժբախտ բոլոր կարիքից ընկճւածները, ստրկացածները, հոգեպէս վերաւորւածներն ու ստորացածներն են:

Սարդերը, դա հարուստների քմահաճոյքը, դանազան ձևերով երեսն եկող գողութիւնն ու բռնակալութիւնն է:

Ճանճերը, այդ մենք, բոլոր խեղճ աշխատաւորներն ենք, որ օրօրոցից սկսած դատապարտւած ենք եկեղեցու խորանի առջև դողդողալ, խոնարհ կերպով ծռել մեր վիզը քահանաների առջև, հաւատալ նոյա ցնդաբանութիւններին և վախենալ դժոխքի յաւիտենական տանջանքի սպառնալիքներից:

Ճանճերը, այդ բոլորը դուք էք, որ ալլաղաւանների հետ երկպառակութեան և թշնամանքի մոնելով՝ ուրախութիւն էք պատճառում ոսկու մէջ թաւալող եպիսկոպոսներին:

Սարդերը, դրանք քահանաներն ու կուսակրօններն են, որոնք մթնացնում են մարդկանց բանականութիւնը, թունաւորում են հաւատացող մարդու հոգին, կրօնի անունից առաջարկում են ստրկական խոնարհութիւն ցոյց տալ դէպի այս

աշխարհի ուժեղները, և նորովում են այն խեղճ աշխատա-
ւորներին՝ որոնք որ, թէկուզ թեթեւ կուլ են ուզում
մղել բանւորների արիւնը խմորների դէմ իրանց դրութիւնը
մի քիչ բարելաւելու նպատակով:

Այդ սարգերն առաջ իրանց ցանցերը կալածափայտերում
էին ձգում, իսկ այժմ իրանց ոստայնանկները դնում են ար-
դիւնաբերական կենտրոններում:

Այդ արիւնառւտ յափշտակիչներն սիրած վայրերն այժմ
գործարանաշատ քաղաքներն են: Նրանք սիրում են իրանց
բոնը դնել նաև շէներում և հեռաւոր գիւղերում՝ որտեղ
որ կարիքաւոր մարդկանց շահագործելու հնարաւորութիւն
կայ:

Այնտեղ, ուր բանւոր ու գիւղացի մշակը ապահովւած
չեն, որտեղ գիւղացին ստիպւած է պարտքեր անել, այնտեղ
արիւնառւտ յափշտակիչ կապիտալիստը հաստատւած է իր
թաղաւորութիւնը: Եւ ամեն տեղ, համարեա ամեն ուրէք
դուք կգտնէք հարուստների միջոցով տեղաւորւած ոստայնանկ-
ներ, որոնց մէջ անօդնական, չկազմակերպւած ու առանց հա-
ռաչանքի մեռնող բանւորներն են մաքառում:

Ո՞րքան հոգեցունց պատկերներ են յայտնի այդ բազ-
մաբարեան սարսափելի կռիւն, որ տեղի է ունեցել թոյլ
ճանճերի և արիւն խմող յափշտակիչ սարգերի միջև: Իսկ
ասած՝ դա սարսափելի տառապանքների արիւնով ու սար-
սափով լի պատմութիւնն է:

Բայց ինչու ենք մեր հայեացքն ուղղում դէպի անց-
եալը...

Աւելի լաւ է խօսել ներկայի և ապագայի մասին:

Մօտենանք հենց անմիջական կերպով այն կռիւն, որ
մեր օրերում մղւում է ռոսկալի կերպով սարգերի ու ճան-
ճերի միջև:

Քննենք, տեսնենք նա ի՞նչ պայմաններում է տեղի ու-
նենում: Ուսումնասիրենք ոստայնանկների խորամանկօրէն

հիւսւած ցանցերը և քննենք կապիտալիստների սարգային
նենգամտութիւնները:

Բայց նրանց հասկանալու համար մի նախապայման է
հարկաւոր, անհրաժեշտ է որ բոլոր չքաւորները նախօրօք
միանան և մի կուռ ամբողջութիւն կազմեն:

Ջոկ-ջոկ կանգնած անուժներ և առանձնակի մնացած
թոյլեր, եկէ՛ք միացնենք մեր ուժերը, որպէսզի կարողանանք
նենգամիտ կապիտալիստների մեր կորստեան համար հիւսած
և մեզ շրջապատող ցանցերը կտրտել:

Կորչեն մեզ կապկպող շղթաները: Դուրս շարտենք մեր
արիւնը խմորներին իրանց բներից:

Դիտակցութեան բերենք ամեն մի աշխատաւորի, որ-
պէսզի դարձելի արիւն խմող սարգը այլևս չկարողանայ կա-
տարել իր մութ դօրծերը: Դուք իմանո՞ւմ էք աշխատաւոր-
ներ, եթէ դուք միմիայն կամենալիք՝ անյաղթելիներ կլինէիք:

Կասկածից դուրս է, որ սարգերը մեր օրերում ուժեղ
են, բայց չէ՞ որ նոքա շատ քիչ են:

Իսկ դուք ճանճերը, որ ջոկ-ջոկ վերցրած շատ թոյլ էք
և ոչ մի աղդեցութիւն չունէք, լիշեցէք որ դուք թուով՝ ան-
համար էք, և այդ անհամարութեան մէջ է ձեր ուժն ու
գորութիւնը:

Եթէ դուք բոլորդ միանալիք, ապա թւերի մի թա-
փահարումով, մի շարժումով կպատառէիք այն ոստայնանկե-
րը, որոնք ձեզ խեղդում են, կպատառէիք այն ցանցերը,
որոնց մէջ դուք առանձին-առանձին անօդնական կերպով
դէս ու դէն ընկնում և վերջանում էք, և որոնց մէջ ընկում
էք դուք միմիայն յարակից քաղցի ու կարիքի հալածանքից:

Եթէ դուք ուղենալիք միանալ՝ ապա լի ու լի հնարա-
ւորութիւն կստանալիք միանգամից վերջ տալու աղաղակող
կարիքին ու ստիպութեանը, բայց ի հարկէ եթէ միայն դուք
այդ ցանկանալիք...

Դէ, սովորեցէ՛ք վերջապէս...



Օրդան հայաստանի կոմմունիստական կուսակցության կենտրոնական կոմիտեի:

№ 1. 1) Հայաստանի կոմմունիստական կուսակցության կենտրոնական կոմիտեի կողմից: 2) Մարտի մեկը: 3) ԳՐԻՎԱՐԴԱՆՆԵՐ Ս. Հանունների անուն: 4) ՀՐԱՆՏԱՆ Լեզրակովկասի արդի կացությունը: 5) * ԽՍՀՄ-ի տեղի անդրադարձում: 6) Մարտի մեկը առիթով: 7) կուսակցական կենտրոն: 8) Արտասահման:

№ 2. 1) Առաջնորդը, ՀԱՅԿՈՒՆԻՆԻ Բազմի պրոլետարիատի հրաշմանդները: 2) ՎԵՋԱՆ ՏԵՐԵՆՆԻ Լեռնաձոր ընկերություն: 3) ԱԹԱՐԵԿԵՆՆԻ Ս. Հանունների օրակա ժողովրդականացող (թերեթեալ և յեղափոխական մարքսիզմը կողմից պրոլետարիատի մեջ կիրառող): 4) Ս. Մ. Սիբելի Ստեփանի հետ վերջին անգամ: 5) ՎԵՋԱՆ ՏԵՐԵՆՆԻ Գաղթի: 6) Վ. Տ. Երեք հաղթանակ: 7) ԲԱՆԱՍԻՐԵԿԱՆՆԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵՆՆԻ Ստ. Հանունների տեղը հայ բանվորական շարժման մեջ: 8) ՄԱՄՈՒԼ, ՎԱՐԳԵՍԻ «Անկախ, ազատ հայաստան»: 9) կուսակցական կենտրոն: 10) Լեզրակովկաս:

№ 3. 1) Առաջնորդը՝ Կոլչակ և իմպերիալիզմ: 2) ԼԻՆԱՎ Բրեստ և Վերսալ: 3) ՎԱՐԳԵՍԻ ԶԳՈՂՈՐԴ, խաբուսե և ձեռք ընկերներ: 4) ԼԵՆԻՆՆԻ Երրորդ Ինտերնացիոնալի ու իր տեղը պատմությունում: 5) Ս. ՎԱՐԵՆՆԵՆՆԻ «Անկախ հայաստան»: 6) Հայաստան: 7) Լեզրակովկաս: 8) կուսակցական կենտրոն: 9) Արտասահման:

№ 4. 1) Առաջնորդը՝ Արևմուտք և Արևելք: 2) Ս. ԱԹԱՐԵԿԵՆՆԻ Համաշխարհային յեղափոխությունը և Արևելքը: 3) Ս. ՄԱՄՈՒԼՆԻ ԶԵՆՔԸ բանվորի ձեռքին: 4) Ն. ԼԵՆԻՆՆԻ Երրորդ Ինտերնացիոնալի ու իր տեղը պատմությունում: 5) Ս. ՎԱՐԵՆՆԵՆՆԻ «Անկախ հայաստան»: 6) ՄԱՄՈՒԼՆԻ Տոմսերի հրաման: 7) Հայաստան: 8) Լեզրակովկաս: 9) Թիւրքիա: 10) Արտասահման: 11) կուսակցական կենտրոն: 12) Յայտարարություն:

№ 5. 1) Առաջնորդը՝ Դենիկին: 2) * Բոլա Լիւբեմբուրգի: 3) Գ. ՀԱՅԿՈՒՆԻՆԻ Պրոլետարական յեղափոխությունը և Հայաստանի կոմմունիստական կուսակցությունը: 4) ԼԻՆԱՎ Հայաստանի կառավարությունն ու հայ ժողովուրդը: 5) ԳՐԻՎԱՐԴԱՆՆԵՐ Բաժանի, որ տիրեա: 6) ԲԱՆԱՍԻՐ ՀԱՅԿՎԱՐՔԻ բանակ: 7) Ս. ՎԱՐԵՆՆԵՆՆԻ «Անկախ հայաստան»: 8) Յ. Ս. Խորհրդային հանրապետությունների միացումը: 9) Հայաստան: 10) Լեզրակովկաս: 11) Արտասահման: 12) Թիւրքիա: 13) կուսակցական կենտրոն:

№ 6. 1) Առաջնորդը՝ Միջազգային ընկերություն: 2) ՀՐԱՆՏԱՆ Յեղափոխական Վերջին: 3) Գ. ՀԱՅԿՈՒՆԻՆԻ Պրոլետարական յեղափոխությունը և Հայաստանի կոմմունիստական կուսակցությունը: 4) Կարմիր Աստղը: 5) ԲԱՆԱՍԻՐ ՀԱՅԿՎԱՐՔԻ բանակ: 6) Ս. ՎԱՐԵՆՆԵՆՆԻ «Անկախ հայաստան»: 7) ՄԱՄՈՒԼՆԻ ՎԱՐԳԵՍԻ Դաշնակցությունը նոր կուրսը: 8) Հայաստան: 9) ԼԵՆԻՆՆԻ ՎԱՐՔԻ: 10) Արտասահման: 11) Թիւրքիա:

№ 7. 1) Առաջնորդը՝ Միջազգային յեղափոխությունը: 2) ԼԻՆԱՎ Հայաստանի նախնախնաների գործելակերպը:

4) Գ. ՀԱՅԿՈՒՆԻՆԻ Պրոլետարական յեղափոխությունը և Հայաստանի կոմմունիստական կուսակցությունը: 5) Ս. ՎԱՐԵՆՆԵՆՆԻ «Անկախ հայաստան»: 6) Դրեմի ժամանակաշրջանը բանվոր-գիւղացիական կառավարության յայտարարությունը: 7) Լեզրակովկաս: 8) Արտասահման: 9) Թիւրքիա: 10) կուսակցական կենտրոն:

ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0201236

